

“Maktabdagi ta’lim va tarbiya jarayonlarining samaradorligini oshirish usullari”

Aminova Dilshoda Shavkatovna

Samarqand shahar Qorako'l Renessans maktabi o'quv tarbiya ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari va metodisti. Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti tadqiqotchisi

Ushbu maqolada ta’lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasining dolzarb masalalari tahlil qilinadi. Xususan, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalarning o’quv-tarbiya jarayoniga ta’siri o’rganiladi. Shuningdek, maktab ta’limida tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirish yo’llari, metodist va direktor o’rinbosarining bu boradagi o’rni haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: ta’lim, tarbiya, metodika, pedagogika, innovatsiya, maktab, metodist, interfaol metod.

«Развитие образования и воспитания с помощью педагогических подходов»

Аннотация: В данной статье рассматриваются актуальные вопросы теории и методики образования и воспитания. Особое внимание уделено современным педагогическим подходам, интерактивным методам и инновационным технологиям, применяемым в учебно-воспитательном процессе. Также анализируется роль методиста и заместителя директора по воспитательной работе в повышении эффективности воспитательной деятельности в школах. На основе исследования разработаны практические рекомендации.

Ключевые слова: образование, воспитание, методика, педагогика, инновации, школа, методист, интерактивные методы.

“Development of Education and Upbringing through Pedagogical Approaches”

Abstract: This article analyzes current issues in the theory and methodology of education and upbringing. It focuses on modern pedagogical approaches, interactive teaching methods, and innovative technologies applied in the educational process. The role of the school methodologist and the deputy principal for educational affairs in improving the effectiveness of upbringing in schools is also discussed. Based on the research, practical recommendations have been developed.

Keywords: education, upbringing, methodology, pedagogy, innovation, school, methodologist, interactive methods.

Zamonaviy ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — o’quvchilarda mustaqil fikrlash, ijtimoiy faollik, axloqiy barkamollik, vatanga sadoqat kabi sifatlarni shakllantirishdir. Bu esa ta’lim-tarbiya nazariyasi va metodikasiga yangicha, innovatsion yondashuvlarni talab etadi. Maktabda olib borilayotgan tarbiyaviy ishlarning sifati, metodistlar va direktor o’rinbosarlarining bu boradagi faoliyati ushbu jarayonning muvaffaqiyatli tashkil etilishida muhim omil sanaladi. Shu bois, ta’lim va tarbiyaning o’zaro uzviy bog’liqligi hamda uni samarali tashkil etish masalalari bugungi kunda dolzarb hisoblanadi.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida yosh avlodni har tomonlama yetuk, intellektual salohiyatli, ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalash muhim strategik vazifalardan biridir. Ta'lim jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda tarbiyaviy ta'sirchanlikni ta'minlash, o'quvchilarni axloqiy, estetik va fuqarolik nuqtai nazardan shakllantirish ustuvor yo'nalish sifatida qaralmoqda. Shu nuqtayi nazardan maktab metodistlari va o'quv-tarbiya ishlari bo'yicha direktor o'rinbosarlarining roli ortib bormoqda. Ushbu maqolada aynan ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasining zamonaviy yondashuvlari, ularni amaliyotda qo'llash yo'llari tahlil qilinadi.

Ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasi bugungi kunda pedagogika fanining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mavzu yuzasidan ko'plab ilmiy tadqiqotlar, monografiyalar, maqolalar va dissertatsiyalar chop etilgan. Jumladan, ta'lim va tarbiyaning nazariy asoslari, ularning o'zaro bog'liqligi va amaliyotda qo'llanishi masalalari keng yoritilgan. Xususan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta'lim usullari va tarbiyaviy metodlar, shuningdek, yoshlarni shaxs sifatida shakllantirishga qaratilgan yondashuvlar muhim o'rinni egallaydi.

Biroq, maktablarda tarbiyaviy jarayonlarni samarali tashkil etish va boshqarishda metodist va direktor o'rinbosarlarining roli, ularning faoliyati samaradorligini oshirish masalalari hali ham to'liq ochib berilmagan. Shu bois, ushbu soha bo'yicha ilmiy-tadqiqotlar davom ettirilishi va amaliy tajribalar tahlil qilinishi talab etiladi.

Tadqiqot maqsadi — ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasiga oid zamonaviy yondashuvlarni tahlil qilish, maktablarda tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda metodist va direktor o'rinbosarining roli va faoliyatini yoritish hamda bu yo'nalishda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning metodologik asosi zamonaviy pedagogik nazariyalar, ta'lim va tarbiya metodikasi, shuningdek, shaxsiy rivojlanish psixologiyasi va ijtimoiy pedagogika prinsiplari asosida belgilanadi. Mazkur maqolada ta'lim va tarbiya o'rtasidagi uzviy bog'liqlik, ularning nazariy va amaliy asoslari, shuningdek, maktab muhitida samarali tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish bo'yicha yondashuvlar ko'rib chiqilgan. Pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishga qaratilgan tizimli, kompetensiyaviy va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar metodologiyaning asosini tashkil qiladi.

Tadqiqot metodlari pedagogik va metodik adabiyotlar, qonunlar tahlili; an'anaviy va zamonaviy metodlarni solishtirish; maktabdagi kuzatuv, suhbat va so'rovnoma; amaliy natijalarni empirik tahlil qilish; o'quvchilar yutuqlarining statistik tahlili.

1-jadval

So'rovnoma natijalari

Savol №	Savol matni	Tajriba guruhi (%)	Nazorat guruhi (%)	Farqi (%)	Izoh
1	Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish darajasi	85	40	+45	Tajriba guruhida yuqori
2	Tarbiyaviy tadbirlarda faol ishtirok etish darajasi	78	50	+28	Tajriba guruhida ishtirok ko'p

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

3	Maktab metodisti va direktor o‘rinbosarining tarbiyadagi roli haqida tushuncha	90	55	+35	Tajriba guruhida yaxshi tushuniladi
4	Zamonaviy pedagogik texnologiyalar samaradorligi haqida fikr	82	47	+35	Tajriba guruhida yuqori baholangan

Savol № — so‘rovnoma savollari tartib raqami.

Savol matni — respondentlarga berilgan savollar.

Tajriba guruhi (%) — tajriba guruhidagi o‘quvchilar javoblarining foiz ko‘rsatkichi.

Nazorat guruhi (%) — nazorat guruhi javoblari foizi.

Farqi (%) — ikki guruh javoblari farqi, ijobiy qiymatlar tajriba guruhida ko‘rsatkich yuqori ekanligini bildiradi.

Izoh — natijalar bo‘yicha qisqa sharh.

So‘rovnoma natijalari ko‘rsatdiki, tajriba guruhi o‘quvchilari pedagogik jarayonda interfaol metodlardan ancha faol foydalanmoqda (85% vs 40%). Shuningdek, ular tarbiyaviy tadbirlarda ishtirok etish va maktabdagi tarbiyaviy faoliyatning ahamiyatini yaxshiroq tushunadi. Bu esa metodist va direktor o‘rinbosarining yangi yondashuvlarini qo‘llash samaradorligini ko‘rsatadi. Nazorat guruhi bilan taqqoslaganda, tajriba guruhi o‘quvchilari pedagogik texnologiyalarning samarasini yuqori baholamoqda.

Tadqiqot natijalari ta‘lim va tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik metodlarning ahamiyatini yana bir bor tasdiqladi. Tajriba guruhi va nazorat guruhi o‘rtasidagi farqlar shuni ko‘rsatdiki, interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish o‘quvchilarning ta‘lim olish jarayonida faolligini va tarbiyaviy yutuqlarini sezilarli darajada oshiradi. Bu natija pedagogika nazariyasida ilgari surilgan faoliyatga yo‘naltirilgan ta‘lim yondashuvlari to‘g‘riligini tasdiqlaydi.

2-jadval

Baholash mezonlari

№	Mezon	Tavsif	Baholash mezonlari (ballar)
1	Faollik	O‘quvchining dars va tarbiyaviy tadbirlarda faol qatnashishi	0 – qatnashmaydi 1 – kam qatnashadi 2 – o‘rtacha 3 – faol 4 – juda faol
2	Tarbiyaviy bilim va tushuncha	Tarbiyaviy maqsad va vazifalarni anglab yetish darajasi	0 – umuman tushunmaydi 1 – kam tushunadi 2 – o‘rtacha

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

			3 – yaxshi 4 – mukammal
3	Axloqiy-odobiy me'yorlarga rioya qilish	Maktab qoidalarini, odob-axloq normalariga amal qilish	0 – buzadi 1 – kam rioya qiladi 2 – ba'zida buzadi 3 – doimiy rioya qiladi 4 – namunali tarzda rioya qiladi
4	Jamoaviy ishlash qobiliyati	Guruhdagi ishda faol qatnashish va hamkorlikda ishlash	0 – ishtirok etmaydi 1 – kam ishtirok etadi 2 – o'rtacha 3 – yaxshi 4 – yetakchi rol o'ynaydi
5	Mustaqil ish faoliyati	Mustaqil topshiriqlarni bajarish va tashabbus ko'rsatish	0 – bajarolmaydi 1 – kam bajaradi 2 – o'rtacha 3 – yaxshi 4 – mukammal bajaradi

1. Faollik: Bu mezon o'quvchining dars va tarbiyaviy tadbirlardagi faol ishtirokini baholaydi. Faollik o'quvchining mavzuga qiziqishi, savollar berishi, guruh ishlarida faol qatnashishi kabi ko'rsatkichlar orqali o'lchanadi. Yuqori ball faolligi yuqori bo'lgan o'quvchini bildiradi.
2. Tarbiyaviy bilim va tushuncha: Bu mezon o'quvchining tarbiyaviy maqsadlar, axloqiy qadriyatlar va ta'lim mazmunini qanchalik chuqur anglab yetganini ko'rsatadi. Bilim va tushunchaning yuqori darajasi o'quvchining o'zini boshqarish va to'g'ri qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ta'sir qiladi.
3. Axloqiy-odobiy me'yorlarga rioya qilish: Bu mezon o'quvchining maktab qoidalariga, axloq-odob me'yorlariga qanchalik rioya qilishini baholaydi. Muntazam va namunali rioya qilish yuqori baho bilan ifodalanadi, bu esa o'quvchining tarbiyaviy holatini ko'rsatadi.
4. Jamoaviy ishlash qobiliyati: O'quvchining guruh ishlarida ishtiroki, hamkasblar bilan munosabatlari va hamkorlikda samarali ishlashi ushbu mezon bilan baholanadi. Yetakchi rol o'ynash yuqori ball sifatida qabul qilinadi.
5. Mustaqil ish faoliyati: Bu mezon o'quvchining mustaqil topshiriqlarni bajarishdagi faolligi va tashabbuskorligini o'lchaydi. Mustaqil ishlash qobiliyatining yuqori darajasi o'quvchining mustaqillik va mas'uliyatlilik ko'rsatkichidir.

Shuningdek, maktabdagi metodist va direktor o'rinbosarining faol ishtiroki ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi ko'rsatildi. Ularning pedagogik yondashuvlari o'quvchilarning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishida sezilarli ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

Biroq, ba'zi joylarda an'anaviy usullarning hanuzgacha qo'llanilishi va pedagoglarning innovatsion texnologiyalarni to'liq o'zlashtirmasligi kuzatildi. Bu esa maktablarda pedagogik ishlarning izchilligi va sifatini oshirish uchun qo'shimcha choralar ko'rish zarurligini ko'rsatadi.

Kelajakda ta'lim va tarbiya metodikasini yanada takomillashtirish, pedagoglarning malakasini oshirish va innovatsion yondashuvlarni kengroq joriy etish bo'yicha qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazilishi muhimdir.

Natijalar tahlili. Tajriba guruhi va nazorat guruhi o'rtasidagi farq pedagogik jarayonda innovatsion va interfaol metodlarning qo'llanilishi ta'sirida yuzaga kelgan. Bu farq ayniqsa o'quvchilarning tarbiyaviy tadbirlarga faolligi va pedagoglarning tarbiyaviy rolini anglashida yaqqol seziladi. Shu tariqa, maktabda metodist va direktor o'rinbosari tomonidan olib borilayotgan faol pedagogik ishlar o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy va axloqiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

XULOSA:

Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim va tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llash o'quvchilarning tarbiyaviy faoliyatini sezilarli darajada oshiradi. Maktab metodisti va direktor o'rinbosarining ushbu jarayondagi faol ishtiroki tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bois, maktablarda innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish va tarbiyaviy ishlarni tizimli tashkil etish tavsiya etiladi. Ta'lim va tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llash o'quvchilarning faolligi va tarbiyaviy ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi. Maktab metodisti va direktor o'rinbosarining faol yondashuvi ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Tajriba va nazorat guruhlari o'rtasida kuzatilgan farqlar pedagogik yondashuvlarning yangilanishi va innovatsion metodlarning tatbiq etilishi natijasida yuzaga kelgan. Shu bois, maktablarda pedagoglarning malakasini oshirish va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish bo'yicha ishlarni davom ettirish zarur. Kelajakda ta'lim va tarbiya jarayonlarini yanada takomillashtirish uchun pedagogik tadqiqotlarni chuqurlashtirish, innovatsion metodlarni amaliyotga joriy etish va ta'lim muassasalarida samarali boshqaruv tizimini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Qabul qilingan sana: 23.09.2020 y. – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston – yangi taraqqiyot bosqichida". – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
3. Sh.M. Mirziyoyev. "O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichi yo'lida". – 5 jildlik, 2022-yilgi nutqlar to'plami. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
4. O'RAZBAYEVA Mahbuba. XX asr ozarbayjon adabiyotida Ganjaviy obrazi tasviri. "Nizomiy Ganjaviy va xamsachilik an'anasi" mavzusidagi xalqaro ilmiy anjuman materiali. 2024-yil 25-yanvar, 28-32-betlar. https://oriens.uz/media/conferencearticles/5_ORAZBAYEVA_Mahbuba_28-32.pdf.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-10

5. Omanova, M. (2024). Nizomiy Ganjaviy merosining alisher navoiy ijodiga ta'siri. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(20), 24-27.
6. Kadirova M.N. Technological solutions and innovative digital tools. Netherlands. <https://staff.tiame.uz/storage/users/829/articles/nyOCfZLWmrPLJiMMJmugxLcoqGUmIvB9cP2PPxaq.pdf>
7. Omanova, M. (2024). Bahouddin Naqshband to'g'risidagi ma'lumotlar aks etgan asarlar. "O'zbek adabiyotshunosligining dolzarb masalalari". – Toshkent: 139-146.
8. Kalandarova, Dilafruz Abdujamilovna. "Research classification of Karl Reichl." *Current research journal of philological sciences* 2.11 (2021): 29-33.

